

Cuvinte cheie: scaunul secuiesc Ciuc, administrație, exercitarea puterii, jude suprem regal, vicejude regal, preceptor, asesor, primipilii, scaunele de judecata, Guberniu.

Obiectul cercetării noastre este funcționarea scaunelor Ciuc, Giurgeu și Casin între 1707-1780/81: niveluri de putere, actori individuali și instituții. În teza noastră am reconstituit funcționarea instituției juzilor supremi regali între 1708-1781 și relațiile dintre scaune. Alături de investigarea evenimentelor istorice, am încercat și să căutăm răspunsuri la o serie de întrebări interdependente.

Cadrul spațial al studiului nostru acoperă regiunile istorice Giurgeu (Gheorgheni), Ciucul de Sus, Ciucul de Jos și Casin. Teza noastră nu acoperă chestiuni legate de geografie istorică, și nici de evoluția și schimbarea limitelor administrative ale scaunului. Schimbarea limitelor administrative ale scaunului survenite în perioada domniei lui Iosif al II-lea nu sunt discutate deoarece domnia acestuia a avut loc în afara cadrului cronologic vizat în studiul nostru.

Limita inferioară a intervalului de timp studiat este anul 1708, deoarece acesta este anul în care trupele lui Ferenc Rákóczi al II-lea au fost expulzate din Transilvania (cu excepția Munților Metaliferi), iar puterea habsburgică a început să reconstruiască administrația care a fost desființată între 1703 și 1708. Zsolt Trócsányi a considerat anul 1708 ca fiind începutul celei de-a doua stabiliri habsburgice, diferențiind această perioadă de prima stabilire habsburgică ce a avut loc între 1690 și 1703. Anul 1708 a marcat începutul unei noi epoci în istoria politică și administrativă a Transilvaniei, care a avut impact și la nivelul jurisdicțiilor. Funcționarii curuți care au fugit sau și-au pierdut viețile au fost înlocuiți de noi funcționari imperiali încă din 1708-1709. La fel s-a întâmplat și la Ciuc, odată cu venirea lui János Kászoni.

Limita superioară a intervalului de timp studiat este 1780/81. Moartea Mariei Tereza a marcat încheierea unei epoci în istoria imperiului, a Transilvaniei și a regiunii scaunului Ciuc. Ultimul jude suprem regal din această perioadă a fost Ádám Henter, moartea căruia (1781) aproape că a coincis, cu diferență de numai câteva luni, cu sfârșitul domniei reginei. Domnia lungă de un deceniu a lui Iosif al II-lea a marcat o perioadă aparte și în istoria regiunii datorită reformelor iosefiniste.

Am studiat diferențele ce au putut fi observate în ceea ce privește exercitarea puterii înainte și după preluarea puterii de către Habsburgi, dar și caracteristicile exercitării puterii de către judele suprem regal. Urmărind natura exercitării puterii judeului suprem regal de-a lungul

secolului al 18-lea, am încercat să determinăm dacă pot fi detectate schimbări în exercitarea puterii și în caracteristicile funcției.

Pe lângă judele suprem regal, am examinat și câte niveluri de putere pot fi identificate în cadrul instituției și distribuția birourilor în funcție de nivelul de putere. De asemenea, am considerat că este important să clarificăm la ce niveluri de putere erau prezenți primipilii și secuii de rând. În reconstituirea istoriei oficiilor am căutat și interpretat date care să aducă lumină asupra caracteristicilor, a competențelor și a cadrului juridic al acestora. Ipoteza noastră de bază este că condițiile sociale și schimbările din scaun sunt strâns legate de exercitarea puterii și de sistemul instituțional. Studiul nostru a vizat detaliile acestora, încercând să elucideze în ce constau aceste legături.

Pentru fiecare instituție în parte, am studiat sursele cu privire la întrebări specifice: care erau caracteristicile și particularitățile de funcționare ale scaunului, adunării de scaun și a tablelor continue, care era stratificarea socială a scaunului, și dacă au fost într-adevăr secuii de rând și primipilii înlăturați din adunările de scaun, așa cum au susținut cercetările anterioare. În literatura de specialitate este aproape un truism faptul că organizarea tablelor continue a adus schimbări în sistemul de justiție și în administrație. Care au fost aceste schimbări la nivelul unei singure jurisdicții? Încercăm să răspundem la această întrebare în cazul Ciucului. Privind birourile și instituțiile, nu am putut ignora componența acestora. Reconstituirea carierelor personale dezvăluie personalitățile și familiile care au dominat scenele puterii în scaun. În acest context am dori să găsim răspunsuri la întrebarea cum au funcționat reînnoirile oficialităților și la ce nivel și sub ce formă a intervenit puterea centrală în mecanismele lor.

Pe lângă organizarea tablelor continue, înființarea regimentelor de grăniceri a reprezentat un prag de epocă pentru comunitatea secuiască. Cercetările anterioare și literatura de specialitate privind organizarea regimentelor de grăniceri s-au concentrat în principal pe istoria organizației, pe aspectele militare, sociale, și pe masacrul de la Siculeni. A fost acordată mai puțină atenție administrației scaunale și funcționarilor care o întruchipau. În cadrul acestei teze, prin analiza evenimentelor din 1762-1764, dorim să aflăm care a fost impactul organizației militare asupra administrației și instituțiilor secuiești. De asemenea, după înființarea regimentelor de grăniceri care au fost consecințele noii situații administrative și sociale asupra funcționării scaunului, cum se raporta vechea ordine de primipilii și secuii de rând la exercitarea puterii în scaun și la ce nivel au rămas prezenți în viața administrativă a scaunului.

De asemenea, ne concentram și pe funcționarea, unitatea și distinctivitatea celor patru scaune filiale. Căutăm răspunsuri la întrebarea cum s-a manifestat autonomia internă a scaunelor filiale, care au fost caracteristicile acestei autonomii și de ce instituții au fost ei legați. De asemenea, sunt neclare relațiile dintre jurisdicțiile individuale și autoritățile superioare, precum și măsura și practica implicării autorităților superioare în viața scaunelor.

Pentru a surprinde specificul, mecanismele și cadrul jurisdicțional al exercitării puterii în scaun, pentru a reconstitui componența personală a elitei conducătoare și pentru a cunoaște funcționarea instituțională a scaunului, trebuie să examinăm pe rând următoarele instituții și birouri: adunarea generală scaunală, scaunul general de judecată, scaunul filial de judecată, adunările filiale, tablele continue, judele suprem regal, vicejudele regal, notari, jurați (assessori), perceptori, inspectori comisari și comisari de stație.

Din punct de vedere metodologic, este un bun exemplu de urmat abordarea lui Sándor Pál-Antal cu privire la cercetarea istoriei birourilor, funcțiilor și a instituțiilor, deoarece acesta a examinat fiecare dintre birouri și instituții, relația dintre ele și rolul lor în funcționarea sediului, folosind surse primare.

Studiile lui Veronika Dáné, *“Funcționarii comitatului Turda în timpul Principatului”* și *“Așa a decis tribunalul Excelenței Sale”*, au servit și ele ca paralele metodologice adiționale în ceea ce privește studiul funcționarilor și a instituțiilor. În cartea sa *“Practica judiciară din județul Turda în timpul Principatului”*, atunci când a prezentat componența funcționarilor, principalele criterii ale lui Dáné au fost originea, averea, educația, competențele, cariera și contactele. În cazul comitatelor transilvănene (în special Turda), Dáné a analizat și nivelurile de putere și ordinea ierarhică a funcțiilor, identificând ierarhia oficialităților: comite suprem, pretor, notar, vicecomite, vicepretor. Notarul era mai apropiat de pretor decât de vicepretor în ceea ce privește exercitarea puterii și a influenței în comitat, în special datorită calificărilor sale. La aceeași concluzie am ajuns și în cazul scaunului Ciuc, și anume că notarul-șef din scaun aparținea nivelului de putere al vicejuzilor regali.

În teza noastră, am ajustat doar direcția cercetării la cadrul metodologic folosit de Veronika Dáné iar în măsura în care resursele noastre și amplitudinea prelucrării surselor ne-au permis, am încercat să luăm în considerare și anumite elemente ale sistemului de criterii folosit de ea.

Pentru cercetarea noastră am adoptat o abordare calitativă, pe care am încadrat-o în cercetarea elitelor și a istoriei instituționale. Subiectul nostru a fost examinat pe baza următoarelor perspective:

1. Caracteristicile birourilor și instituțiilor
2. Mecanismul de ocupare al posturilor
3. Componența și carierele personalului
4. Relația dintre scaun și autoritățile superioare
5. Relația dintre statutul social și exercitarea puterii

În contextul evoluției istorice, subiectul nostru a fost examinat nu numai din punct de vedere instituțional, dar și din punct de vedere socio-istoric, cu un accent deosebit pe abordarea arhontologică și prosopografică. Pe baza surselor folosite în cercetare, am întocmit o listă cu funcționarii din Giurgeu, Ciucul de Sus, Ciucul de Jos și Casin. Exhaustivitatea listelor cu numele și datele funcționarilor este proporțională cu gradul de prelucrare al materialelor din sursele disponibile. Identificarea nominală a fiecărui funcționar al scaunului va fi realizată în etapele ulterioare ale cercetării. Pe măsură ce au fost explorate materialele din surse, am încercat să identificăm vicejudele regal, notarul, asesorii și perceptorul pentru fiecare an, pe baza corespondenței, a certificatelor oficiale, a fișelor de plată, a numirilor regale, a petițiilor oficiale, a corespondenței private și a altor tipuri de surse. Munca noastră a fost mai dificilă în cazul comisarilor, deoarece numele acestora sunt menționate mai rar în surse. Pe lângă funcționari, am enumerat și persoanele care au deținut vreun fel de funcție scaunală sau tablară în acele cazuri unde aceștia erau menționați cu nume. Printre exemple se numără procuratorul tablei continue sau ianitorul (portarul).

În cadrul tezei noastre, am folosit și metoda prosografiei, care a apărut ca instrument pentru istoria politică, dar care este acum folosită în principal în cercetarea istoriei sociale. Prin însăși natura lor, aceste două domenii de cercetare au oferit abordări utile pentru studierea carierelor funcționarilor scaunali și a legăturilor dintre afilierile lor sociale și poziția lor în ierarhia puterii. Ne gândim aici special la poziția primipiliilor, al căror statut este unul dintre chestiunile importante ale perioadei. Grupul studiat a fost definit după funcțiile menționate anterior, mai precis, a fost inclusă în studiu orice persoană care a deținut măcar una dintre aceste funcții. Folosind metoda prosopografică, am încercat, în măsura în care sursele ne-au permis, să adunăm informații despre cariera fiecărui funcționar: ce funcții a deținut și în ce perioade, dacă a ocupat funcții speciale (delegație la dietă, Guberniu, cancelarie, sau la curtea

imperială) și, în cazul asesorilor, statutul lor social, întrucât asesoratul era considerat în mod tradițional o funcție a primipiliilor și a armalistelor. Natura limitată și aleatorie a bazei de surse limitează o astfel de analiză pentru Ciuc. Este foarte relevantă pentru jurisdicția studiată observația lui György Kövér, conform căruia au supraviețuit mai multe surse referitoare la actorii proveniți din straturi sociale și niveluri de putere mai înalte decât pentru funcționarii cu statut inferior. Însă, chiar și în cazul primei categorii, nu există nici o garanție că vom găsi surse și răspunsuri la aspectele pe care le-am ales pentru studiul nostru. Punctul de vedere al lui Kövér reflectă avertismentul lui Lawrence Stone, conform căruia succesul unui studiu prosopografic depinde de disponibilitatea unor surse suficiente și a unor date de o calitate adecvată cu privire la grupul studiat. Este posibil – așa cum a fost cazul studiului nostru din scaunul Ciuc – să avem o mulțime de date despre unii actori, iar despre alții să nu avem deloc, sau datele disponibile să nu fie utile. Am folosit cu succes procedeele prosopografice menționate anterior în studiul compoziției personale a birourilor și în reconstituirea carierelor acestora, dar tipul de surse și gradul de prelucrare a acestora nu ne-au permis să creăm și să analizăm produsul prosopografic final, adică lista cu date personale și analiza acesteia. Prezentarea componenței personalului birourilor, descrierea carierelor actorilor identificabili și listele de funcționari pe care le-am întocmit au dus la un amestec specific de prosopografie și arhontologie.

La începutul tezei noastre am formulat întrebările la care căutăm răspunsuri în cadrul cercetării noastre. La unele întrebări au fost găsite răspunsuri satisfăcătoare, în timp ce la altele au fost găsite doar răspunsuri parțiale. În cazul celor din urmă, credem că rezultatele parțiale indică necesitatea de a extinde și aprofunda cercetarea. Chiar și întrebările la care au fost găsite răspunsuri au reușit să genereze noi întrebări iar sursele descoperite ne îndrumă către noi surse, atrăgând atenția asupra importanței realizării unei cercetări și mai aprofundate.

Pe parcursul cercetării noastre, am încercat să răspundem la următoarea întrebare: ce schimbări pot fi observate între exercitarea puterii de către judele suprem regal înainte și după instaurarea Habsburgilor, care erau caracteristicile exercitării puterii de către judele suprem regal și cum s-au schimbat caracteristicile funcției în secolul al 18-lea. Considerăm că aceste întrebări trebuie tratate împreună, deoarece nici răspunsurile la ele nu pot fi tratate separat. Concluziile prezentate sunt trase din datele colectate, toate fiind susținute din surse primare.

La începutul secolului al 18-lea, ca o consecință a instaurării regimului habsburgic, au început procesele lente, dar treptate, de transformare a mecanismelor de putere ale scaunelor

secuiești. Această schimbare lentă, dar fundamentală, a afectat în primul rând elita puterii administrative și executive a scaunului, instituția judeului suprem regal, dar până în a doua jumătate a secolului s-a extins la toate nivelurile sistemului instituțional. Poate fi observată o diferență clară între exercitarea puterii și percepția puterii juzilor supremi regali din perioada habsburgică și cea din perioada precedentă. Funcția de jude suprem regal din perioada principatului își găsea rădăcinile în elita locală a scaunului, se baza pe aceasta și în principiu reprezenta interesele acesteia. Alegerea persoanei care urma să ocupe funcția era în mod clar reflecția voinței scaunului, chiar dacă ocazional pot fi găsite și excepții. În contrast, în perioada habsburgică, funcția judeului suprem regal (ținând cont de efectul desființării funcției de căpitan suprem) a devenit în primul rând o instituție a puterii centrale. Mecanismul alegerii și chiar numirea judeului suprem regal s-a schimbat în mod semnificativ, fuzionând cu o nouă procedură, mai precis cu *candidatio*. Începând cu secolul al 18-lea, intenția puterii centrale a devenit dominantă în alegerea judeului suprem regal. În procedura de reînnoire a funcției pot fi identificate trei schimbări față de perioada anterioară:

1. adunarea generală a scaunului nu alege o singură persoană în funcție, ci nominalizează (candidează) trei, 2. întâlnim cea de a doua etapă a candidaturii, care are loc la reuniunea Guberniului, 3. nominalizarea gubernială este analizată de Conferința ministerială de la Viena, pe baza Cancelariei Curții și a avizului acesteia, iar numirea este aprobată și semnată de împărat. Deși adunarea scaunului face un clasament al candidaților, indicând numărul de voturi pe care aceștia le primesc, clasamentul și chiar componența personalului este revizuită de Guberniu, care poate modifica aceste detalii după voia sa. Însă, desemnarea pentru funcția de jude suprem regal nu era un fapt împlinit. Aprobarea finală era dată la Viena, iar astfel aspirații la funcția de jude suprem regal, cu susținătorii și legăturile lor din orașul imperial puteau schimba rezultatul celor două candidaturi (am intrat în mai multe detalii legate de asta în cazul lui István Dániel). Procedura de alegere a judeului suprem regal în timpul Principatului a suferit astfel schimbări semnificative față de secolul al 18-lea. Aceste noi mecanisme de reînnoire nu erau necunoscute în literatura de specialitate anterioară, dar studiile noastre au extins și au detaliat procesul, îmbogățind astfel literatura de specialitate de bază pe această temă.

Din punct de vedere al exercitării puterii, prima jumătate a secolului al 18-lea a fost și pentru scaunul Ciuc o perioadă de reorganizare. Acest lucru a coincis, de asemenea, cu o schimbare în strategiile de carieră influențate de schimbarea situației politice. Începând cu al doilea deceniu al secolului al 18-lea, elita secuiască urmează în mod clar o orientare habsburgică, unii dintre ei renunță la vechile modele de construire a carierei chiar înainte de

Ferenc Rákóczi al II-lea, în timp ce alții profită de oportunitățile oferite de curtea vieneză doar după 1708-1711. În perioada în care Ferenc Lázár a ocupat funcție, principiul pe care era exercitată puterea era recunoașterea localismului prehabsburgic, ceea ce a întrerupt pentru scurt timp acest proces, până la moartea lui Lázár, însă procesul de transformare a continuat odată cu Kálnoki.

Funcționarea puterii judeului suprem regal este inseparabilă de direcția politicii naționale și imperiale, dar și de relațiile dintre elitele care acaparează din ce în ce mai multă putere.

Puterea judeului suprem regal a fost subordonată politicii naționale și imperiale, dar și a grupurilor de interese, pe măsură ce selecția judeului suprem regal a ieșit din cadrul tradițional al scaunelor și a trecut la nivelul decizional al Guberniului și apoi al Vienei. Desigur, acest lucru nu înseamnă că adunarea scaunului a fost complet lipsită de putere în procesul de alegere a noului jude suprem regal. În unele cazuri, voința locală și voința puterii centrale au coincis (exemplele din perioada cercetată de noi includ a doua numire a lui Ferenc Lázár, Pál Haller, Pál Bornemisza, Ádám Henter și László Sándor). Intenția puterii centrale în relația cu juzile supremi regali a fost influențată în mare măsură de tacticile elitei aristocratice naționale și ale grupurilor sale de interese, de strategia lor pe termen scurt și lung de asigurare a puterii, care ajungea la elita imperială participantă la Conferința ministerială prin intermediul Cancelariei Curții sau chiar ocolind aceasta, cu ajutorul unor rețele extinse de contacte. Detaliile privind ascensiunea la putere și ocuparea funcției de jude suprem regal în cazurile lui János Bornemisza, János Haller și Ferenc Kálnoki susțin afirmația noastră anterioară (Elek Orbán în cazul scaunului Arieș și István Dániel în cazul scaunului Odorhei). Prin intermediul subordonării oficiale și a rețelelor de legături (politice, familiale, clientelare), această elită vieneză și națională a influențat, uneori direct, alteori indirect, și elita locală scaunală (nobilimea funciară, lideri bogați cu titluri nobiliare). Existența și natura eacestei influențe a putut să fie doar percepută și indicată în studiul nostru: opoziția unei părți a elitei scaunului și a secuilor de rând față de Bornemisza, János Haller și Ferenc Kálnoki, dar și semne de susținere din partea altor părți ale elitei scaunale (inclusiv a oamenilor de rând) față de aceleași persoane. Pe lângă diviziunile mereu prezente în rândul elitei secuiești, este bănuită și influența unor factori din afara scaunului, dar sunt necesare cercetări suplimentare pentru a le explora și identifica. Explorarea rețelelor de relații și a relațiilor client-patron ar putea oferi răspunsuri la întrebarea cum se manifestă la nivelul scaunului influența elitei vieneze și naționale menționată anterior, în cazurile fiecărui individ și eveniment în parte.

Atunci când examinăm funcționarea instituției judeului suprem regal din regiunea secuiască, este important de remarcat că ar fi o greșeală să interpretăm această funcție ca fiind, după instaurarea habsburgică, doar marionetă a puterii centrale. Juzii supremi regali au avut o viziune clară asupra exercitării puterii, au acționat în funcție de interesele lor personale, asumate și bine delimitate, dar în același timp și în funcție de interesul public, și-au construit cariere personale, în cursul cărora au exploatat cu succes oportunitățile oferite de dominația habsburgică. Mai mult decât atât, aceștia au fost capabili să își construiască propriul spațiu de manevră în cadrul tot mai centralizat al puterii monarhice, urmând și folosind adesea modele absolutiste (de exemplu, János Bornemisza și Ferenc Kálnoki). Cu toate acestea, autonomia lor s-a lovit uneori de limitele puterii centrale, ceea ce putea genera conflicte între magistrații șefi și autoritățile naționale (Kálnoki este un bun exemplu, dar și István Dániel din scaunul Odorhei). Însă, din 1764 pot fi observate schimbări importante în caracteristicile exercitării puterii judeului suprem regal.

Perioada 1763-1764 a reprezentat un moment de cotitură în istoria Ciucului. Circumstanțele și consecințele înființării gărzilor de frontieră au avut un impact asupra vieții sociale și administrative a scaunului până în 1848. Acest lucru a coincis cu organizarea tablelor continue. Noua instituție administrativă și legislativă a deschis o nouă eră în istoria exercitării puterii în scaun.

Înainte de 1764, juzii supremi regali se bucurau de o marjă de manevră relativ largă, de libertate de acțiune și de o relație de dependență mai lejeră față de autoritățile centrale. După 1764, însă, acest lucru s-a schimbat, iar magistrații au fost supuși unui control mult mai strict și mai sistematic din partea puterii centrale, ceea ce s-a reflectat mai ales în creșterea și regularizarea supravegherii și controlului gubernial. Acest lucru s-a datorat, în principal, înființării tablelor continue, deoarece juzii supremi regali, în calitate de președinți ai tablelor, trebuiau să participe în mod regulat la ședințele acestora, iar absența lor era posibilă doar cu un motiv întemeiat și cu permisiunea guvernatorului. Rapoartele periodice și extrasele din procesele-verbale ale tablelor trimise la Guberniu au făcut ca activitatea juzilor supremi regali să fie supusă unei examinări mai amănunțite și mai regulate, iar tabla a putut reacționa și reflecta mai frecvent. Există o diferență majoră între juzii supremi regali din prima și a doua jumătate a secolului: primii sunt văzuți uneori ca niște “regi mai mici” locali, care acționează liber, care uneori chiar sfidează ordinele Guberniului sau ale curții (a se vedea Ferenc Kálnoki), iar cei din urmă sunt funcționari obedienți, “în lesă scurtă”, care au nevoie chiar de permisiunea Guberniului pentru a se deplasa la proprietățile lor private pentru sărbătorile de Paște.

Simplificând fenomenul, am putea spune, oarecum exagerat, că după 1764 judele suprem regal a devenit un birocrat.

Prin explorarea și studierea surselor primare am reușit să reconstituim carierele juzilor supremi regali între 1708-1781, relațiile dintre scaune, circumstanțele și consecințele accederii lor în funcție, caracteristicile exercitării puterii și multe alte detalii care nu erau cunoscute până acum în literatura de specialitate. Considerăm că toate acestea constituie o cercetare fundamentală ce va ajuta viitoare eforturi de cercetare, dat fiind că am reușit să conturăm principalele caracteristici ale funcției de jude suprem regal și ale exercitării puterii asociate acesteia în perioada studiată. Am dobândit o bună înțelegere a domeniului de aplicare a funcției de jude suprem regal, a competențelor, a flexibilității și consolidării treptate a limitelor acestor competențe. Am subliniat cum și în ce măsură obiectivele personale, metodele de exercitare a puterii sau trăsăturile de personalitate ale unor judecători se încadrau în cadrul legal sau cel perceput ca fiind legal al funcției. Am subliniat relațiile dintre juzii supremi regali, societatea din scaun, oficialitățile din scaun, Guberniu, Cancelarie, Comandantul-șef dar și alte birouri naționale.

Distribuția puterii locale este, de asemenea, legată de transformarea relațiilor socio-economice din scaun. Exercițarea puterii în scaun era distribuită la diferite niveluri și ranguri în cadrul elitei oficiale scaunale. Această distribuție a puterii depindea și de statutul social. Odată cu creșterea numărului de armaliști și cu creșterea în valoare socială și administrativă a diplomelor nobiliare, puterea primipiliilor a scăzut, dar nu a dispărut complet. Amploarea acestui declin va fi cuantificată prin identificarea exactă și cât se poate de completă a numărului de funcționari din randul celor ce fac parte din această categorie. Începând cu domnia Mariei Tereza a crescut numărul cazurilor de înnobilare a primipiliilor. Mai multe familii care au jucat un rol important în administrația scaunului au dobândit titlul de nobil: Czikó de Mindszent, Endes de Cíkszentszentsimon, Lázár de Taploca, Kovács de Bánkfalva, Lestyán de Cíkszentkirály, Puskás de Gyergyóditró, Zöld de Cíkmadéfalva, Csedő de Cíkszentgyörgy și alții. Odată cu dobândirea armorialului, posturile și funcțiile guvernamentale au devenit disponibile pentru tinerii bine conectați și ambițioși din scaun (găsim oameni din scaunul Ciuc în personalul Cancelariei Curții Transilvane, al Guberniului, al Exactoratului, al Comisariatului și al Tablei Regale. Acesta a fost principalul process prin care primipilii și-au pierdut puterea. Emergența familiilor mai bogate și mai bine plasate de primipilii din fostele lor straturi sociale a dus la slăbirea ordinii primipilice. Celălalt motiv al pierderii ponderii primipiliilor a fost de natură economică: impozitarea forțată din prima jumătate a secolului și prezența constantă a

armatei imperiale de ocupație (ca să nu mai vorbim de molimele devastatoare și de anii de recolte slabe) au distrus o mare parte din clasa de mijloc mai bogată a proprietarilor de cai, a familiilor de secui de rând și a fermelor comune. Creșterea poverilor pe care le aveau de îndurat, sărăcirea, numărul tot mai mare de persoane scutite de diverse taxe și impozite, rolul tot mai mare al armorialului și al nobilimii funciare în exercitarea puterii în scaun, au declanșat proteste repetate și mișcări de nemulțumire în rândul claselor de primipilii. Atunci când izvoarele noastre au permis, am abordat aceste probleme sociale și am încercat să le plasăm în contextul adecvat al exercitării puterii și administrației.

Printre cauzele principale ale mișcării de nemulțumire a primipililor, am putea identifica pierderea ponderii clasei sociale în exercitarea puterii în scaun. În prima parte a secolului, acest fenomen poate fi pus în principal pe seama conflictului cu armorialiștii, datorat neînțelegerilor cu privire la numirea asesorului. Am văzut, de asemenea, că elita locală și clasa primipililor, cândva mai puternică, nu au fost observatori pasivi ai schimbărilor care au avut loc. La mijlocul secolului, a apărut o nouă mișcare de nemulțumire, care cerea extinderea dreptului de a ocupa funcții pentru primipilii. Ca urmare a organizării gărzii de frontieră, primipilii înarmați și secuii liberi au format o nouă categorie socială și juridică, ordinul militar. Se poate afirma că ordinul militar nu s-a desprins complet de societatea scaunului, dar a rămas legat instituțional de scaun prin intermediul reuniunilor scaunale și ale proceselor comune care au avut loc în cadrul tablelor și asesorilor militari. Problema relației dintre primipilii și exercitarea puterii de către scaun este departe de a fi rezolvată și clarificată. Evoluția rolului și a ponderii sociale și administrative a primipiliilor nu poate fi reconstituită prin examinarea unei singure jurisdicții. Ne aflăm în fața unei întrebări care ar necesita o istorie socio-economică și administrativă a întregului strat social primipilar secuiesc. Prin urmare, cercetarea noastră nu a obținut decât rezultate parțiale, inițiale în acest domeniu, dar sugerează inevitabilitatea cercetărilor viitoare în această direcție în contextul istoriei administrative și sociale și al cercetării elitelor secuiești din secolul al 18-lea.

Examinând nivelurile și procesele de exercitare a puterii în scaunul Ciuc, putem constata că la începutul secolului puterea habsburgică nu a intervenit direct în relațiile scaunului, ci indirect, folosind și exploatând forțele interne, a modelat cadrul instituțional tradițional moștenit din epoca principatului, care devenea tot mai învechit. Strategiile de carieră adaptate la noua structură de putere au fost de succes pentru cei care au reușit să profite de noile oportunități oferite. Există o interdependență reciprocă între elitele care exercită (și) puterea locală și statul modern timpuriu. Elita a căpătat noi perspective de carieră, în timp ce

statul a reușit să controleze tot mai eficient zonele cele mai îndepărtate, asigurându-și principalele obiective de menținere a armatei și impozitare neîntreruptă. Eficacitatea puterii de stat "*depindea de reconcilierea intereselor centrale și locale*". Începând cu domnia Mariei Tereza, interferența puterii centrale în viața jurisdicțiilor a crescut. Cadrul administrativ tradițional a fost modificat doar în pași mici înainte de 1764: începând cu anii 1740, comisarii guberniali au apărut la sesiunile de alegere a juzilor supremi regali, iar începând cu anii 1750, procedura de *candidatio* a fost extinsă pentru a-i include și pe vicejuzii regali, prelungindu-le mandatele la doi ani. Paul Haller (cu acordul Guvernului) a încercat să unifice scaunele generale de judecată și să unifice alegerile scaunale, scoțându-le din mâinile adunărilor vicescaunale și transferându-le în puterea adunării de scaun. S-a văzut că ultimele două încercări au eșuat și au provocat proteste considerabile din partea vicescaunelor. Cu toate acestea, zece ani mai târziu, reformele lui Haller au fost puse în aplicare în cadrul tablelor continue.

Manifestările vagi, dar reale, ale conștiinței religioase și ale opoziției care au apărut în timpul rezistenței periodice la schimbare nu erau doar în apărarea instituțiilor și drepturilor religioase, ci și a "ideii de libertate" specifice și colective a așa zisei *natio Siculica*. Retorica apărării "vechilor libertăți și privilegii secuiești" era deja anacronică în timpul războiului de independență a lui Rákóczi, iar în cadrul monarhiei habsburgice a devenit din ce în ce mai inacceptabilă pentru puterea centrală începând cu a doua jumătate a secolului și un obstacol pe care statul centralizator trebuia să-l evite.

În ceea ce privește nivelurile de putere și funcțiile asociate acestora, am identificat cele mai importante caracteristici ale funcțiilor, particularitățile competențelor și sistemul de relații între funcții. Dacă privim scaunul ca pe o comunitate umană delimitată spațial, putem identifica administrația satului și actorii săi (magistratul satului, juriștii, notarul) la cel mai mic nivel de putere. Dacă privim scaunul ca entitate administrativă și factor politic național, magistrații satești nu mai fac parte din exercitarea puterii scaunale. Deși magistrații satești participau la adunările de scaun și jucau un rol important în administrația jurisdicției, și aveau chiar și drept de vot, ei nu pot fi considerați actori în exercitarea puterii de scaun, deoarece atribuțiile lor administrative se extindeau până la limitele satelor pe care le reprezentau. În cadrul adunărilor de scaun, ei reprezentau clasa liberă plătitoare de taxe și impozite, care astfel participa indirect la exercitarea puterii de scaun, dar liderii lor satești - spre deosebire de funcționarii de scaun care participau și ei la adunarea de scaun - nu aveau nicio jurisdicție scaunală sau vicescaunală. Prin exercitarea puterii scaunale înțelegem acei actori care au avut

o anumită putere administrativă și/sau judiciară asupra cel puțin unuia sau a tuturor vicescaunelor. Jurisdicția unui vicejude regal, a unui notar, a asesorilor și a comisarilor inspectori (cu excepția cazului în care un comisar inspector a fost activ în întregul scaun) a fost extinsă la un vicescaun (scaun filial). Jurisdicția perceptorilor a fost extinsă la două scaune (administrația fiscală, la fel ca și cea comisarială, era considerată parte a administrației - acest lucru este confirmat de faptul că perceptorii erau membrii tablei continue, dar nu și a scaunelor de judecată), iar judele suprem regal și notarul suprem aveau jurisdicție pe tot cuprinsul scaunului. Judele suprem regal sau Guberniul avea puterea de a numi un vicejude regal în fruntea întregului scaun (după 1764, funcțiile de președinte locțiitor/permanent al tablei continue puteau fi ocupate de vicejuzii regali selectați în acest scop, sau chiar de notar, perceptor, sau asesor – pentru cei din urmă nu s-au găsit exemple mai vechi de 1764). Știm cu certitudine că înlocuirea judeului suprem regal cu un asesor nu se întâmpla regulat, iar atunci când avea loc așa ceva, Guberniul cerea o explicație din partea judeului suprem regal. Funcționarul care îl înlocuia pe judele suprem regal exercita jurisdicția tuturor scaunelor (cu excepția președinției scaunului de judecată înainte de 1764). În perioada tablelor continue, titlul oficial al magistratului care înlocuia judele suprem regal era *substitutus/interimaris praeses*. Vicepreședintele tablei avea jurisdicție doar asupra tablei sale, spre deosebire de judele suprem regal, care prezida ambele table din scaunul Ciuc, Giurgeu și Casin. Judele suprem regal se afla de obicei la tabla Ciuc-Casin, în timp ce vicepreședinția tablei din Giurgeu era deținută de vicejudele de acolo. La fel ca și asesorii și notarii, vicejuzii regali exercitau jurisdicția întregului ținut atunci când judele suprem regal îi repartiza la scaunul de judecată în calitate de judecători asociați.

Pe baza datelor noastre, am identificat următoarele niveluri de putere: cel mai înalt nivel sau prima linie includea judele suprem regal; al doilea nivel includea vicejudele regal și notarul suprem de scaun; a treia linie includea asessorii, perceptorii și comisarul (comisarii) inspector(i). Deoarece comisarii staționari erau subordonați inspectorilor, aceștia puteau fi plasați în cel de-al patrulea nivel. Ordinea puterii la nivel de scaun filial variază între primul și al doilea, cu vicejude regal și notar. De asemenea, am făcut o serie de observații privind funcționarea instituțiilor și oficiilor, care au relevat câteva particularități care nu au fost semnalate în literatura de specialitate. Am extins și detaliat responsabilitățile și caracteristicile jurisdicționale ale diferitelor birouri. În cazul vicejudeului regal, principalele roluri ale funcției au fost definite și descrise. Literatura anterioară a oferit până acum doar o descriere superficială și generală a caracteristicilor biroului din secolul al 18-lea. În această teză, am detaliat

competențele vicejudeului regal în materie de funcții administrative, judiciare și de protecție a frontierelor. Am arătat că, deși aceștia aveau influență puternică în cadrul scaunului (mai ales în perioadele în care nu exista un jude suprem regal), exercitarea puterii lor era limitată de Guberniu, care intervenea în mod regulat și detaliat în activitatea vicejuzilor și în administrarea scaunului. De asemenea, am demonstrat că Guberniul a jucat un rol mult mai important în funcționarea scaunului (scaunelor) decât au crezut cercetările anterioare.

Pentru fiecare dintre aceste posturi, am descris, de asemenea, componența personalului. Pe bazadelor disponibile, am reușit să identificăm o serie de funcționari scaunali. De asemenea, am reconstituit traseele profesionale ale funcționarilor care au deținut funcții pentru o perioadă mai lungă și au jucat un rol mai important în administrația scaunului.

În paralel cu funcționarii, am analizat și contextul instituțional. Am clarificat compoziția socială a adunării de scaun, înlăturând concepția greșită de mai devreme, conform căreia, ca și în scaunul Mureș, la începutul secolului al 18-lea, primipilii și secui liberi (de rând) au fost înlăturați din adunările de scaun, care au devenit astfel instituții nobiliare. Acest proces nu a avut loc în cazul scaunului Ciuc în secolul al 18-lea. Chiar și după organizarea regimentelor de graniță, foștii primipilii și pixidarii (secui liberi contribuabili) nu au fost excluși din adunările de scaun, iar fostul ordin al primipiliilor era reprezentat de asesori chiar și în cadrul tablelor continue. Una dintre concluziile noastre importante este că procesul de reorganizare a puterii în Ținutul Secuiesc nu poate fi reconstruit după un model paralel cu cel din Mureș, așa cum a fost prezentat până acum în literatură de specialitate.

Am stabilit, de asemenea, relația dintre adunarea generală scaunală și judele suprem regal, și predominanța absolută a autorității judeului suprem regal. Am detaliat atribuțiile și funcțiile adunării scaunale: activitățile sale în domeniul finanțelor, al impozitelor, rolul său în alegerea și numirea delegatelor, eliberarea certificatelor nobiliare, procedura de eliberare a certificatelor nobiliare și rolul reînnoirii funcției. În acest din urmă caz, s-a clarificat faptul că la adunarea de scaun au fost aleși doar acei funcționari a căror competență acoperea întregul scaun (jude suprem regal, notar general, comisar inspector - atunci când în scaun era un singur comisar) sau cel puțin doi președinți asociați (perceptor). Vicejuzii regali, notarii și asesorii erau aleși la nivelul scaunelor filiale. Începând cu 1764, autonomia scaunelor filiale a fost redusă semnificativ, iar alegerile la adunările filiale au fost desființate odată cu vicescaunele de judecată, deoarece, de la înființarea tablelor continue, alegerile au avut loc în cadrul adunării scaunale. De asemenea, au fost identificate două tipuri distincte de adunări scaunale:

reuniuni ordinare și reuniuni extraordinare. Prima categorie includea adunările care se întruneau de trei, patru sau chiar mai multe ori pe an pentru a discuta chestiuni administrative și juridice, în timp ce a doua includea adunarea generală pentru alegerea (candidarea) și inaugurarea magistratului principal. Acest ultim tip de adunare poate fi numit și adunare extraordinară, ceremonială. În ceea ce privește resursele financiare ale adunării de scaun, am aflat că înainte de domnia Mariei Tereza, ca și în cazul scaunului de judecată, cheltuielile (mâncare, vin, cazare) erau acoperite în principal de contribuabilii de scaun și de localități, iar începând cu anii 1740 suma de bani care urma să fie cheltuită pentru adunarea de scaun era stabilită la nivel central și trebuia să fie asigurată din vistieria de scaun. În cursul studiului nostru, am acordat atenție și relației dintre adunarea scaunală și Guberniu. Am constatat că Guberniul și-a extins influența la adunarea scaunală. De multe ori, Înalta Autoritate ocolea judele suprem regal pentru a intra în contact direct cu adunarea, așa cum făcea și cu vicejudele regal. Acesta putea interveni în lucrările adunării, îi putea interzice să se întrunească și îi putea da instrucțiuni.

De asemenea, considerăm că este o realizare importantă demonstrarea existenței adunărilor vicescaunale (filiale). În literatura de specialitate anterioară, nu s-a acordat nici o atenție acestor adunări speciale, care reprezentau una dintre pietrele de temelie ale separării și ale unui anumit grad de autonomie a scaunelor, și care reglementau viața internă a acestora. În cadrul acestor întâlniri au fost adoptate statutele scaunale și, până în 1764, au fost aleși oficialii scaunului filial. Adunările vicescaunale erau legate de vicescaune de judecată, la fel ca și adunările scaunelor de scaunele de judecată, și este posibil să fi devenit separate la un moment dat în timpul principatului. După înființarea tablelor continue, vicescaunele de judecată și scaunele de judecată au încetat să mai existe, iar alegerea funcționarilor a fost scoasă din competența scaunelor filiale și a devenit responsabilitatea adunării comune a scaunelor. În stadiul actual al surselor noastre, nu avem încă un răspuns cu privire la întrebarea dacă adunările scaunelor filiale au supraviețuit înființarea tablelor continue, dar, din moment ce tablele continue au absorbit efectiv sarcinile scaunelor, vicescaunelor și ale vicescaunelor de judecată, credem că întâlnirile separate ale vicescaunelor nu mai aveau niciun motiv să existe. În disertația noastră am subliniat caracteristicile de bază ale funcționării adunărilor filiale, am stabilit locația adunărilor și am identificat unele dintre competențele acestora. În ciuda lipsei de surse, considerăm că este necesar să continuăm cercetările privind adunările nu doar în cazul Ciucului, ci și în cazul celorlalte jurisdicții secuiești.

De asemenea, am descoperit noi date privind funcționarea scaunelor de judecată care

nu au fost raportate anterior în literatura de specialitate. Am arătat că nu a existat o singură curte de apel, la care justițiabilii de la fiecare dintre instanțele partenere să se adreseze, și că judele suprem regal și colegii săi au ținut curți de apel separate în fiecare scaun filial. Separarea scaunelor de judecată, împreună cu vicescaunele de judecată și cu adunările filiale, a întruchipat un fel de separare, un fel de autonomie a jurisdicțiilor filiale. Aceasta nu era doar o caracteristică administrativă, ci și o chestiune de principiu pentru populația secuiască, o garanție a "*vechii libertăți secuiești*". În lumina acestei mentalități, se poate înțelege resentimentul (în cazul scaunului Odorhei, protestul vehement) pe care l-a stârnit în rândul secuimii ridicarea unor table continue și abolirea vechiului cadru administrativ și legislativ. De asemenea, am subliniat încercările unor juzi supremi regali (Ferenc Lázár, Pál Haller) de a "unifica" instanțele scaunale pentru o scurtă perioadă de timp, dar acestea s-au dovedit a fi încercări de scurtă durată din cauza rezistenței vicescaunale. Am explorat, de asemenea, caracteristicile componenței instanțelor și am aflat că judele suprem regal numea membrii instanțelor din rândul funcționarilor filiali pe baza alegerii și preferințelor sale personale. De asemenea, am reușit să adăugăm noi informații la cercetarea noastră cu privire la momentul și locul de desfășurare a scaunului de judecată și la relația acestuia cu autoritățile superioare.

Cercetările noastre ne-au oferit o bună perspectivă asupra relației dintre scaun și autoritățile centrale. În special, relația oficială și uneori semi-oficială dintre scaun și Guberniu a fost clar stabilită. De-a lungul întregului secol, observăm un control puternic asupra scaunului de către Guberniu, care a variat în intensitate și natură de la o perioadă la alta. Înainte de 1764, acest control era mai neregulat și mai puțin riguros decât după înființarea tablelor continue. Înainte de 1764 (și mai ales înainte de 1750), Guberniul era în contact oficial direct cu oficialii de scaun, uneori ocolindu-l pe judele suprem regal, care deseori era absent din scaun. Pentru vicejuzii regali, această supraveghere gubernială avea două fețe: îi restricționa, îi controla, îi cenzura și îi urmărea penal, dar, în același timp, le oferea sfaturi și îndrumări în îndeplinirea îndatoririlor lor oficiale. Odată cu domnia Mariei Tereza, funcționarea jurisdicțiilor a devenit din ce în ce mai reglementată la nivel central. În cazul Ciucului, creșterea prezenței puterii centrale în scaun a fost sesizabilă încă din 1742, când Guberniul și-a trimis primii comisari la adunarea de alegere a judeului suprem regal. La momentul respectiv, această mișcare a provocat proteste puternice din partea scaunului, dar după câțiva ani a devenit o parte "naturală" a procesului de alegere.

Începând cu anii 1750, controlul central al alegerilor a fost consolidat, deoarece deja și vicejuzii regali erau numiți de către adunarea scaunului, iar alegerea judeului suprem regal

trebuia să fie aprobată de monarh. În perioada tablelor continue, numirea asesorilor și a notarilor era, de asemenea, supusă monarhului.

În ceea ce privește comandamentul militar, acesta nu contacta întotdeauna oficialii de scaun prin intermediul Guberniului, ci deseori își comunica intențiile direct sau prezenta magistraturii de scaun faptele înfăptuite.

Perioada 1762-1764 a adus confuzie și nesiguranță în administrația secuiască, punând uneori sub semnul întrebării chiar legitimitatea administrației civile. Activitatea extraordinară a magistraților scaunali se vede în perioada organizării regimentelor de grăniceri. În teza noastră, am analizat această activitate în detaliu, dezvăluind detaliile istorice ale evenimentelor și legăturile care pot fi trase din ele. Am arătat consecințele negative ale organizării militare pentru administrație, rezistența pe care a provocat-o din partea funcționarilor din Ciuc și consecințele acestei rezistențe. În discuțiile privind organizarea regimentelor de grăniceri, literatura anterioară a acordat puțină atenție administrației scaunale și rolului funcționarilor. Explorând mai în detaliu această problemă, nu numai că am furnizat noi evenimente istorice pentru cercetare, dar am adus și un nou context și noi abordări ale subiectului, arătând că eșecul organizației înainte de evenimentele de la Siculeni s-a datorat în mare parte rezistenței magistraților din scaun. În ceea ce privește rolul lui Pál Bornemisza în organizarea regimentelor de grăniceri, credem că am reușit să combatem într-o oarecare măsură imaginea negativă unilaterală a acestuia, creată până acum în literatura de specialitate. Am încercat să urmărim administrația Ciucului în perioada de organizare a regimentelor de grăniceri, în principal prin intermediul surselor primare. Am considerat că este important să ne întoarcem la surse, să le studiem și să le interpretăm, deoarece în perioada studiată, efectele asupra administrației scaunale, reacțiile acestuia și consecințele efectelor nu au fost analizate și interpretate pe baza surselor primare practic de la Szádeczky încoace. Lucrările istorice publicate în ultimul secol s-au axat în principal pe organizarea militară, pe conflictele sociale (în special istoriografia marxistă), pe atrocitățile din timpul organizării și, mai ales, pe evenimentele de la Siculeni. Tot ceea ce privește administrația scaunală, funcționarii și problemele jurisdicționale aferente a fost preluat din lucrările fundamentale ale lui Elek Jakab și Lajos Szádeczky-Kardoss. Cu toate acestea, se poate observa și faptul că cei doi autori nu analizează separat situația administrației și a jurisdicției scaunale, ci o tratează ca pe o chestiune secundară a evenimentelor, Elek Jakab tratând-o mai superficial, iar Szádeczky mai detaliat. Atunci când este examinat impactul organizării regimentelor de grăniceri asupra administrației, conducerea de mijloc și cea inferioară a scaunului sunt considerate ca fiind una

singură, în timp ce rolul judeului suprem regal este interpretat separat. De la Domokos Teleki și Elek Jakab încoace, Bornemisza a fost în mod clar catalogat de istoriografie ca fiind un "pro-împărat", "colaborator", cu o puternică judecată morală. Cu toate acestea, o examinare mai profundă a surselor arată că rolul său nu este clar, nu poate fi simplificat și nu poate fi plasat categoric de o parte sau de alta. Nu există nicio îndoială că, la fel ca toți actorii din acea perioadă, a acționat în primul rând în propriul interes. În calitate de aristocrat în funcție, pentru el, avansarea în carieră era în mod cert legată de serviciul imperial. Mai mult decât atât, în ciuda acestui fapt, el nu este văzut ca un servitor necritic al voinței monarhului sau chiar a comandantului-șef. Spre deosebire de ofițerii militari, Bornemisza a recunoscut întotdeauna legitimitatea jurisdicției scaunale, a participat la exercitarea acesteia și s-a identificat în mod repetat cu obiectivele, plângerile și procedurile sale. Este suficient să ne uităm la adunarea magistraților protestatari de la Delnița și la declarația sa oficială de la adunarea de la Frumoasa pentru a vedea că imaginea rolului său devine deja nuanțată. Dacă privim conducerea de mijloc și inferioară a scaunului, vedem clar autoapărarea unei entități administrative cu drepturi specifice și un simț arhaic al comunității, care încearcă să-și afirme și să-și păstreze propriile interese prin utilizarea propriilor mijloace limitate. Credem că eșecul primei faze a organizării regimentelor de graniță, în afară de lipsa de organizare militară, a fost cauzat în principal de gradele diferite de rezistență din partea celor trei niveluri ale conducerii scaunale.

Literatura istorică anterioară (precum și cele mai recente lucrări) a discutat scopul, circumstanțele și procesele de organizare ale regimentelor de grăniceri și rezistența poporului secuiesc într-un mod mai degrabă părtinitor, aliniindu-se la interpretarea și judecata morală a lui Domokos Teleki, Elek Jakab și Szádeczky. Istoriografia din secolele 19 și 20 nu a fost lipsită de prejudecăți naționale. În ultimul rezumat monografic al istoriei secuilor găsim aceeași abordare. În capitolul referitor la crearea sistemului de regimente de grăniceri, abordarea puterii centrale este interpretată ca fiind *"o metodă care nu ține cont de tradițiile militare secuiești și de caracteristicile secuiești"*. Credem că, în căutarea obiectivității, este necesar să ne îndepărtăm de viziunea veche de secole a evenimentelor istorice, a proceselor și a indivizilor ca fiind categorii morale de "bine și rău". Era contrar intereselor unui imperiu centralizator și în expansiune să țină cont de drepturile sau tradițiile comunităților particulariste. Comunitatea secuiască a trăit într-adevăr evenimentele ca fiind ilegale și nedrepte, dar a insistat asupra unor privilegii care nu existau în practică: vechiul mod de a fi soldat (inclusiv nobilii), în schimbul scutirii de impozite, și serviciul sub comanda ofițerilor secui în interiorul granițelor Transilvaniei. Toate acestea reprezentau un anacronism la acea vreme, de care un

stat modern timpuriu care acționa în propriul interes nu mai putea ține cont. Totuși, nu era o doleanță nerealistă modul în care au fost tratați oficialii și localnicii în prima perioadă de organizare, care a fost însoțit de adevărate ilegalități, atât în dreptul public, cât și în dreptul penal. Acesta a fost nivelul la care statul a trebuit să stabilească limite, deoarece propriile sale obiective și interese erau amenințate de anarhia publică și socială care era consecința situației. Atât nivelurile regulate și adecvate de impozitare, cât și organizarea armatei au văzut pagubele provocate de acest haos. După cum spuneau chiar oficialii scaunali, prin distrugerea "*vivum aerarium*" ("tezaur viu"), interesele suveranului (statului) însuși erau subminate.

Pe parcursul evenimentelor, tensiunile au fost cauzate nu numai de conflictul militar-civil, care a existat dintotdeauna, ci și de ciocnirea dintre doi poli cu viziuni diametral opuse asupra relației dintre stat și societate și cu interese conflictuale. Pe de o parte, exista statul în creștere și modernizare cu eșaloanele superioare ale funcționarilor și ale armatei, care au tot interesul în acest sens, în timp ce, pe de altă parte, există o entitate socială, juridică și administrativă cu o conștiință comunitară și politică ușor anacronică, care este atașată de privilegii particulare și de un statut separat, și care nu are nici un interes în consolidarea statului centralizator. Statul habsburgic, care a urmat modelele absolutiste luminate, a avut un interes fundamental în unificare, în eliminarea structurilor de putere particulariste și în aducerea societății sub un control mai strâns, sporind astfel eficiența imperiului ca întreg. În acest scop au servit reformele fiscale, administrative și juridice, care au condus întotdeauna la conflicte la nivel local, în special în comunitățile cu o conștiință și practici particulariste puternice. Nici ofițerii imperiali care au sosit în Ciuc nu împărtășeau aceeași concepție despre stat ca magistrații din scaun. Contrastul puternic care a rezultat a fost inevitabil, deoarece ofițerii militari nu puteau înțelege pe ce bază supușii imperiali puneau la îndoială voința înaltului comandament și a împăratului. Chiar și în lipsa unor norme și reglementări juridictionale detaliate, era clar pentru ei că, din momentul sosirii lor în scaun, vor trece peste jurisdicțiile autorităților locale. Această convingere se reflectă în acțiunile lor și în întreaga natură a activităților lor. Ofițerii militari nu au înțeles și nici nu au dorit să înțeleagă argumentele juridice și istorice ale rezistenței scaunale. În percepția lor, nu era nimic mai mult decât o sfidare a puterii conducătoare. Interesant este faptul că, într-una dintre scrisorile lor de plângere (14 iunie 1763), oficialii de scaun au făcut ei înșiși referire la punctul de vedere al ofițerilor militari, afirmând că aceștia din urmă erau preocupați doar de serviciul monarhiei, căreia îi erau sub-ordonați, și erau convinși că acțiunile și procedurile lor promovau ceea ce

ei considerau a fi cauza corectă. În schimb, ofițerii de scaun se agățau cu hotărâre de argumentul legalității, ceea ce în narațiunea lor însemna și supunere față de conducător, deoarece conducătorul sancționa cadrul legal și administrativ împotriva a cărui încălcare protestau. Într-un astfel de context, o soluție fără conflicte era în mod inerent imposibilă. Din această confruntare, unde pe o parte se găsea statul centralizator-unificator și pe cealaltă ordinea socială arhaică (de tip medieval), nu putea ieși victorios decât primul, cea din urmă fiind în schimb nevoită să se schimbe și să evolueze. Cu toate acestea, înapoierea statului habsburgic în raport cu Europa a fost caracterizată de faptul că regimentele de grăniceri, bazate pe miliția țărănească, au fost considerate subdezvoltate încă de la crearea lor. În ciuda acestui fapt, sau pe lângă asta, puterea de stat și-a atins unul dintre obiectivele sale importante, înnăsprind controlul și consolidând prezența statului într-una dintre cele mai subdezvoltate provincii periferice ale imperiului.

În ceea ce privește reconstrucția sistemului de relații dintre actorii puterii, aceasta a fost un aspect secundar (dar nu ne semnificativ) în contextul cercetării noastre. Sursele oficiale sunt mai puțin potrivite decât corespondența privată, jurnalele și diversele documente personale pentru a dezvălui rețeaua de relații și relațiile patron-client. Pentru a reconstrui întreaga rețea de relații a personajelor puternice din regiunea secuiască, ar fi necesar nu numai să se examineze toate arhivele familiale și corespondența privată din regiunea secuiască, ci și corespondența privată din arhivele familiilor nobile din Transilvania. O astfel de sarcină nu ar putea fi realizată în cadrul domeniului de aplicare și al condițiilor acestei teze. Pe parcursul cercetărilor noastre am găsit însă în materialul scaunelor Ciuc și Trei Scaune și printre sursele publicate și unele documente personale care dezvăluie unele detalii ale rețelei de relații al câte unei persoane aflate la putere (János Bornemisza, János Haller, Ferenc Lázár, Ferenc Kálnoki, Ferenc Boros, Tamás Bors, László Czikó, Ádám Henter). Relația patron-client dintre judele suprem regal Kálnoki și cancelarul László Gyulaffi a fost dezvăluită cu toată certitudinea, deoarece se poate observa o corespondență personală frecventă între cele două personalități de ranguri diferite. Potrivit Olgăi Khavanova, acest fenomen este un semn clar al existenței unei relații patron-client între cei doi.

Nu doar documentele personale, ci și sursele oficiale ne ajută să examinăm relațiile negative din rețeaua de relații. Condensarea unui conflict interpersonal major în interiorul (sau chiar în afara) scaunului poate fi urmărită în materialul gubernial. Acolo unde aceste conflicte au fost bine urmărite în surse, ele au fost prelucrate ca mici studii de caz și încorporate în istoria funcției de jude suprem regal (János Bornemisza/János Haller-Lázár Ferenc, Ferenc Kálnoki-

Tamás Bors, Ferenc Kálnoki- István Dániel, Ádám Henter-Tamás Bors, Ádám Henter-Miklós Loding). Aceste povești de conflict, prezentate în studii de caz, nu sunt doar povești despre competiția pentru poziții de putere și influență, ci și despre personalitățile indivizilor din spatele (și uneori deasupra) funcțiilor. Citându-l pe Győző Ember, cercetătorul istoriei administrației publice nu poate uita că *"nu are de-a face cu corpuri rigide, cu legi inanimate, ci cu oameni vii, a căror viață privată, ale căror relații sociale, economice și intelectuale au avut întotdeauna o influență decisivă asupra modului în care s-a desfășurat viața lor oficială"*. Nu credem că este necesar să susținem că această afirmație se aplică la toate nivelurile ierarhiei funcției și puterii.